

FREDRIK BAJER

Da det danske Slesvig gik tabt.

»Vanvid, Krieger, at lade Konferencen
briste på en Delingslinie.
Andræ (se her S. 33)

UDGIVET AF »DANSK FREDSFORENING«
EGET FORLAG
RASMUSSEN & OLSENS BOGTRYKKERI
- OLSEN & WIMMER -

1914

Forord.

Det er anden Udgave af Hr. *Fredrik Bajers* udmærkede lille Skrift »Da det danske Slesvig gik tabt«, der her fremkommer.

Skriftet udgives af Dansk Fredsforening, til hvem Forfatteren har overdraget Forlagsretten. Ydermere har Hr. Bajer stillet den ham uder 15. d. M. tilfaldende Hædersgave for Deltagelse i Krigen 1864 til Rådighed

som Bidrag til Skriftets Udbredelse.

Det er en overordentlig smuk Tanke af Hr. Bajer at knytte Veterangaven til Genudgivelsen af dette Skrift, der yder klar Oplysning om et af de betydningsfuldeste Afsnit i Krigens Historie. Dansk Fredsforenings Hovedbestyrelse bringer ham en oprigtig Tak både for Gaven og for Skriftet, der danner en så værdifuld Berigelse af vor Fredsliteratur.

Netop i 50-året for den ulykkelige Krig vil der overalt i vort Land kunne påregnes lydhør Opmærksomhed for Hr. Bajers fuldkommen objektive og nøjagtige Beretning om, hvordan det danske Slesvig gik tabt - ikke som Følge af Dybbøl-Skansernes Erobring men et Par Måneder senere på Grund af vor Holdning under Londonkonferencen. Det er Kendsgernerne, som her skildres, og som ingen dansk Mand eller Kvinde tør være uvidende om.

I første Udgave af Skriftet (fra 1896) fandtes en Række Henvisninger til Kilderne. Efter Hr. Bajers Ønske er disse Henvisninger udeladt i den her foreliggende ny Udgave. Den første Udgave (af »Bjarke Frode«) udkom i Kommission hos Jul. Gjellerup, i hvis Boglade endnu nogle enkelte Eksemplarer (med Henvisninger til Kilderne) henligger.

København, i Januar 1914.

Dansk Fredsforenings Hovedbestyrelse.

Retskrivningen er ikke Forfatterens¹

1 Lettere moderniseret retskrivning i 3. udgaven. Holger Terp

Stillingen ved London Konferencens åbning den 20. April 1864.

Nu brast Norges Rige af din Hånd, Kong Olav, sagde Ejnar Tambeskælver midt i Slaget ved Svoldr år 1000, da hans Buestreng brast.

Så nøje kan vel ikke Tidspunktet bestemmes, da det danske Slesvigs Perle faldt ud af Danmarks Krone. Men, at det var under Konferencen i London 1864, kan næppe med Rette omtvistes.

Denne Konference var åbnet den 20. April. To Dage forinden var Dybbøl-Stillingen tagen af Preusserne, som nu truede Als, ja hele Danmark. Hjælp havde vort Fædreland næppe Grund til at håbe fra nogen Side. Danmarks Statsgæld var - på Grund af Krigen mod to Stormagter siden Tronskiftet den 16. November 1863 indtil Finansårets Slutning d. 31. Marts 1864 - forøget med over 35 Millioner Kroner. Således var Stillingen, da de tre danske Delegerede mødtes i London med fem fra de fjendlige Magter, Preussen, Østrig og det Tyske Forbund, og med fem fra de nevtrale Magter.

skulle man ikke tro, at det måtte være de danske Delegeredes højeste Formål at få Blodsudgydelsen stanset ved en sådan Fred, at der af det danske Slesvig reddedes så meget, som det under disse sørgelige Omstændigheder var muligt?

For ikke at gøre Nogen Uret skal nedenfor enhver Delegerets Ord anføres så nøje som muligt efter de officielle Protokoller, - dog kun, hvad der står i nærmere Forbindelse med Hovedspørgsmålet (om det *danske* Slesvig).

For ikke at trætte med Gentagelser som »sagde den eller den« indfører jeg Personerne som talende. Ordret bliver Gengivelsen vel næppe, men da de Talende selv har haft Lejlighed til at berigtige Protokollerne inden deres Trykning, kan Meningen ikke let være forvansket.

Først nogle Oplysninger om de repræsenterede Magters

Befuldmægtigede *):

Østriges Delegerede:

Grev R.. Apponyl, Afsending i London, 52 år.

M. L. Biegeleben, 52 år.

Danmarks Delegerede:

G. J. Quaade, Udenrigsminister ad interim fra 8. Januar til 11. Juli 1864 (medens han var i London, bestyredes Udenrigsministeriet af Konseilspræsident og Finansminister *D. G. Monrad*), 51 år.

T. Bille, siden 1860 Afsending i London, 45 år.

*Rækkefølgen er den diplomatiske ‡ efter Staternes franske Navne: Autriche (Østrige), Danmark o. s. v.

A. F. Krieger, Rigsrådets Landstings Ordfører for Forfatningen af 18. November 1863, 47 år.

Frankriges Delegerede:

Prins *H. G. B. A. La Tour d' Auvergne*, 41 år.

Det Tyske Forbunds Delegerede:

Baron *F. F. Beust*, 55 år.

Englands Delegerede:

Grev *John Russell*, Udenrigsminister, Konferencens Formand, 72 år.

Grev *G. W. F. V. Clarendon*, praktisk Fredsven som Delegeret på Konferencen i Paris 1856 efter Krimkrigen, Medlem af Palmerstons Ministerium siden Marts 1864, 64 år.

Preussens Delegerede:

Grev *A. Bernstorff*, Slægtning til de danske Ministre J. H. E. og A. P. B., Afsending i London siden September 1862, tidligere der 1854-61, Udenrigsminister i Mellemtiden 1861-62, 55 år.

H. L. Balan, 1859-63 Afsending i København, derefter i Bryssel, 52 år.

Ruslands Delegerede:

Baron *E. P. Brunnow*, Afsending i London, 67 år.

Sveriges og Norges Delegerede:

Grev *C. Wachtmeister*, tidligere 1858-61 Envoye i

København, nu i London, 41 år.

Protokolsekretær: *William Stuart*.

I fem Møder (d. 25. April, 4., 9., 12. og 17. Maj) har Forhandlingerne drejet sig om Våbenstilstanden (fra d. 12. Maj en Måned, derefter forlænget til 25. Juni), om Aftalerne af 1851-52, Londontraktaten af 8. Maj 1852 m. m. Delingstanken kommer først frem i Mødet

den 28. Maj.

Russell: *) »I en lang Række af år har det Tyske Forbunds tyske Beboere følt levende Sympati for sine Brødre, som er Kongen af Danmarks Undersætter. De danske, på sin Side, er besjælede af Kærlighed til Uafhængighed og Ønsket om at opretholde sit gamle Monarki. Disse Følelser hos begge de pågældende Parter fortjener Evropas Agtelse.

For at forebygge Strid for Fremtiden og tilfredsstille Tyskland turde det efter vor Anskuelse være nødvendigt fuldstændig at adskille Holsten, Lauenborg og den sydlige Del af Slesvig fra det Danske Monarki.«

La Tour d'Auvergne: »Efter at have undersøgt årsagerne til nærværende Konflikt nærer min Regering vedblivende den Overbevisning, at de hidrører fra den slette Fordeling af de forskellige Befolkningsgrupper,

*Tegnet » « bruges her kun, når der i Protokollen findes en oplæst, i forvejen skriftlig affattet Erklæring.

hvoraf det Danske Monarki består, så vel som i deres uophørlige indbyrdes Rivninger, og at det derfor er nødvendigt at søge Grundlaget for en Forståelse i ny Bestemmelser, som er mere i Harmoni med de to Folkeslags nationale Følelser. Det Arrangement, hvis Grundlag den første Statssekretær« [Russell] »antyder for os, og som består i så vidt muligt at adskille de to Nationaliteter i Slesvig, således at de danske indkorporeres i Danmark og de tyske forenes nærmere med Holsten og Lauenborg, kan derfor ikke andet end finde Tilslutning hos Kejserens« [Napoleon III's] »Regering. Anvendelsen af dette Princip synes heller ikke at medføre nogen Vanskelighed, for så vidt angår de to yderste Dele af Slesvig, hvor Nationaliteten er tydelig bestemt. Hvad de blandede Distrikter i Centrum angår, vil der altid der, på hvilken Måde man end afgør deres Skæbne, være danske hørende til et tysk Land eller tyske underlagte Danmark. I Betragtning af den absolute Umulighed af på dette Punkt at opstille Nationaliteten som Regel, holder vi for, at det ville være retfærdigt at løse denne Differens i Favør af den svageste Part, i Særdeleshed når denne underkaster sig de Ofre, som allerede hin Regel pålægger den på alle de Punkter, hvor den åbenbart har samme imod sig. Min Regering betragter det ligeledes som væsentligt, at Grænsen drages i Overensstemmelse med, hvad der udfordres til Danmarks Forsvar«.

Wachtmeister: Lige som Storbritanniens erkender også min Regering, at, dersom Traktaterne af 1852 må opgives, kan man ikke finde nogen Løsning udenfor

Principet om de to Nationaliteters, den danskes og den tyskes, indbyrdes Søndring. Gående ud herfra ville min Regering have fundet det naturligere, at Danmarks ny Grænse lagdes ved Ejderen, fordi denne Flod fra Arilds Tid har adskilt Danmark og Tyskland. Jeg er alligevel bemyndiget til at tiltræde det af Grev Russell fremsatte Forslag på den Betingelse, at Danmarks Grænse ikke lægges nordligere end ved Slien og Dannvirke, at den Nord for denne Linie liggende Del af Slesvig fuldstændig indkorporeres i Danmark, at Tyskland for Fremtiden ingen Ret får til Indblanding i dette Monarkis indre Anliggender, og at den vordende ny Grænse stilles under en evropæisk Garanti. Hvad angår de Provinser, som under den omtalte Eventualitet ville blive afståede af Kongen af Danmark, forudsætter min Regering, at deres tilkommende Skæbne ikke vil blive ordnet uden deres Samtykke, og at Friheden af Befolkningens Valg vil blive sikret ved tilstrækkelige Garantier.

Bernstorff: De tyske Befuldmægtigede tror alt nu at kunne erklære, at hverken Østrig og Preussen eller det Tyske Forbund vil vægre sig ved at tage under alvorlig Overvejelse et Transaktionsforslag, der kunde lede til at nå det Mål, deres Befuldmægtigede fra Begyndelsen af har betegnet som det, de har for øje, det vil sige: Sikringen af en fast og varig Fred. I denne Henseende turde imidlertid den foreslåede Demarkationslinie ikke opfylde Hensigten. De tyske Befuldmægtigede må som Følge heraf forbeholde sine Regeringer at gøre Modforslag i så Henseende. Hvad

Hertugdømmet Lauenborg angår, vil de tyske Magter sandsynligvis være tilbøjelige til at betragte det som et Erstatningsobjekt for en Del af Hertugdømmet Slesvigs nordlige Territorium.

Ouaade: Jeg ser mig ikke i Stand til allerede nu at indlade mig på Diskussionen om Grev Russells Forslag, som ikke blot forlader Grundlaget for Transaktionerne af 1851, men også fjerner sig fra Principet for Londontraktaten, hvis Gyldighed ikke kan drages i Tvivl. Jeg lover imidlertid at bringe det til min Regerings Kundskab.

Clarendon: Da de danske Befuldmægtigede har haft foreløbig Kundskab om det engelske Forslag, må de mer eller mindre være forsynede med Instruktioner i Henseende til samme.

Quaade: Min Regering kender det i dets Hovedtræk.

Krieger: De danske Befuldmægtigede har i Dag for første Gang hørt det nøjagtig formuleret. Desuden er det vigtigt for den danske Regering, inden den udtaler sig, at kende ikke alene de nevtrale Magters, men så vidt muligt de tyske Magters Synsmåde.

Balan: Det forekommer mig ikke billigt at reservere de danske Befuldmægtigede enhver Erklæring, indtil Tysklands Befuldmægtigede endnu mere har præciseret sine Regeringers Tilslutning til det engelske Forslags Princip.

La Tour d'Auvergne: De tyske Befuldmægtigede har jo erklæret, at Forslaget vil blive taget i alvorlig Betragtning af deres Regeringer. ville de danske Befuldmægtigede ikke anse sig bemyndigede til at afgive en lignende Erklæring.

Quaade: Jeg er overbeviset om, at min Regering vil skænke dette som ethvert af de neutrale Magter gjort Forslag den alvorligste Opmærksomhed.

Bernstorff: De tyske Befuldmægtigede har antaget Principet for Grev Russells Forslag, og de danske bør derfor også erklære, om de antager dette Forslags Princip.

Krieger: Jeg kan ikke indrømme, at Principet er blevet antaget.

Apponyi: De tyske Befuldmægtigede har gjort et stort Skridt på Forsoningens Vej, idet de har modificeret sine Forslag*) ved Antagelsen af Principet for det engelske Forslag.

Quaade: Grænsespørgsmålet er et Hovedpunkt.

Russell: Jeg håber, at de Befuldmægtigede vil være i Stand til at diskutere Spørgsmålet om Grænsen i

*De tyske Magter havde, inden Russell stillede det engelske Forslag, foreslået Slesvigs og Holstens »fuldstændige Adskillelse« fra Danmark og deres Forening til en eneste Stat under Avgustenborgeren.

næste Møde.

Mødet den 2. Juni.

Quaade: »Dersom de evropæiske Magter virkelig vil opgive Londontraktaten, vil Hans Majestæt« [Kong Kr. IX] »for at forebygge en Gentagelse af Fjendlighederne, ikke modsætte sig en territorial Afståelse, dog kun under den Forudsætning, at Allerhøjstsamme derved ikke alene opnår Fred, men også uafhængig og fuldkommen selvstændig Tilværelse for det tiloversblevne af sine Stater, og på den Betingelse, at de afståede Territoriers fremtidige Skæbne ikke fastsættes uden deres eget Samtykke.

Den danske Regering antager derfor, i Principet det af Grev Russell i det foregående Møde fremsatte Forslag til Genoprettelse af Freden mellem Danmark og de tyske Stormagter.

Men for de Ofre, som man ønsker at pålægge Danmark, findes Grænser, som den danske Regering ikke vil kunne overskride.

Således er Danmarks ny Grænse et Livsspørgsmål for dette Land. Det må nødvendigvis have en Grænse, der tager Hensyn til dets militære og kommercielle Interesser, og denne Grænse må betrygges ved tilstrækkelige Garantier«.

Brunnow: »Hvis Forslaget antages af Danmark, er jeg

fuldstændig bemyndiget til at tiltræde en Overenskomst i bemeldte Retning«.

Russell: Idet jeg henholder mig til den af Grev Bernstorff i det foregående Møde fremsatte Indsigelse imod den foreslåede Grænselinie, spørger jeg de tyske Befuldmægtigede, om de er beredte til at forelægge Konferencen de Modforslag, som de har forbeholdt sig at gøre i så Henseende.

Bernstorff: De tyske Befuldmægtigede er først nu komne til Kundskab om, at Danmark går ind på Forslagets Princip. Vi har derfor endnu ikke detaljerede Modforslag at fremsætte.

Bernstorff (senere): Jeg tror imidlertid at kunne meddele, at vore Instruktioner bemyndiger os til at foreslå en Demarkationslinie, som ville være at drage mellem åbenrå og Tønder.

Quaade: Jeg kan ikke gå, med på Diskussionen om en sådan Linie. Det er mig umuligt at tage Hensyn til et sådant Forslag.

Apponyi: De tyske Magtet:s Udgangspunkt har været hele Hertugdømmet Slesvigs Fraskillelse. Følgelig er Forslaget om Aabenraa-Linien allerede en Indrømmelse.

La Tour d' Auvergne: Lauenborgs Afståelse må kunne betragtes som Erstatning for de blandede Distrikter i

Slesvig.

Krieger: Nationalitetsprincippet er et meget væsentligt Element i Spørgsmålet, men dog ikke det eneste, der må tages i Betragtning.

Bernstorff: Dertil er der taget nøje Hensyn i det tyske Forslag.

Brunnow: Mine Instruktioner foreskriver mig at understøtte de af de Storbritaniske Befuldmægtigede udtalte Anskuelser om Demarkationslinien, således at denne ikke må trækkes Nord for Slien-Danevirke-Linien.

Wachtmeister: Jeg er bemyndiget til at fastholde Danevirke-Slien-Linien som den eneste, der er forenelig med Danmarks fremtidige Uafhængighed og Sikkerhed.

Clarendon: Det er nødvendigt at finde en god Grænse for Danmark så vel i militær som i kommerciel Henseende.

Efter min Mening kan det ikke være vanskeligt at komme overens om dette Punkt. En Tredjedel af Hertugdømmet Slesvig vil ikke være et tilstrækkeligt Vederlag for Lauenborg.

Quaade: Jeg foreslår en Linie, der er dragen Syd for Ekernførde og Syd for Byen Slesvig, og som derpå

følger Danevirkelinien indtil Fredriksstad.

Russell: Efter at de Befuldmægtigede nu har gjort sig bekendt hermed [Kort var fremlagt], anser jeg det for nyttigt at opstille de Punkter, angående hvilke Konferencen måske kunde blive enig:

1. Kongen af Danmark vil ikke modsætte sig en territorial Afståelse, forudsat at den ikke blot sikrer Danmark fred, men også en uafhængig og fuldkommen selvstændig Tilværelse.
2. Og på den Betingelse, at de afståede Territoriers Skæbne ikke bestemmes uden deres eget Samtykke.
3. Danmark skal have en Grænse, der både tager Hensyn til dets militære og kommercielle Interesser.
4. Denne Grænse ville være at betrygge ved tilstrækkelige Garantier.

Således som Sagerne nu står, forekommer det mig, at det ikke ret ville stemme med de evropæiske Magters Ære, om man ikke opnåede en Løsning af de Vanskeligheder, der endnu står tilbage, uden Krigens Gendudbrud, som ville være den beklageligste af alle Løsninger. I det Tilfælde ville det virkelig være vanskeligt at forudse, hvor og når den ville stanse.

Apponyi: Jeg tror at burde gøre mine forbehold med Hensyn til Punkt 2 om Befolkningens Afstemning, bl. a. på Grund af Vanskeligheden ved i de blandede

Distrikter at få en antagelig Grænse.

Beust: Man skal jo ikke spørge hver flække og Landsby; men kun i det eller det Distrikt, som man vil bestemme sig til at skille fra Slesvig, skal man gøre det klart, om Befolkningens Flertal virkelig er dansk.

Bernstorff: Jeg er ikke bemyndiget til at foreslå nogen anden Linie end Aabenraa-Linien, men min Kollega [Balan] og jeg er tilbøjelige til at anbefale vor Regering Antagelsen af en Linie, som skulle gå fra Flensborg fjord, Nord om denne By og Nord om Tønder og ende ved Højer, samt indbefatte de frisiske Øer i den Del, der skal forenes med Tyskland.

Quaade, Bille og Krieger: Også denne Linie finder vi uantagelig.

Bille: Man må ikke tro, at de danske Befuldmægtigede, fordi de anbefaler en forlængelse af Våbenhvilen til sin Regerings Overvejelse, skulle anse den af de tyske Befuldmægtigede foreslåede Linie som antagelig.

Balan: De preussiske Befuldmægtigedes sidste Forslag indeholder altid en Tilnærmelse imellem de foreslåede Linier.

Mødet den 6. Juni.

Clarendon: Stridsspørgsmålet imellem Tyskland og

Danmark er siden Konferencens åbning bleven reduceret til meget snævrere Grænser, og det eneste Spørgsmål af nogen virkelig Vanskelighed, som står tilbage at ordne, er Grænsespørgsmålet. Man vil nok kunne blive enig i Principet med Hensyn til dette Punkt i de 3 Uger, som vil være tilbage.

Bernstorff: Jeg er bestandig rede til at forlænge Våbenhvilen, men ikke for en så begrænset Tid som 14 Dage.

Krieger: Min Regering gør et Offer ved at indrømme 14 Dage. Er der Mulighed for at komme til Enighed om Grænsen, må det kunne ske fra nu af til den 26. Juni.

Biegeleben: Hvorfor er der foreslået en så kort Termin?

Quaade: Min Regering har sine Grunde ligesom også Retten til at dømme derom.

Bernstorff: Mine Instruktioner er i ethvert Fald mere fredelige end de danske Befuldmægtigedes.

Mødet den 9. Juni.

Russell: Med Hensyn til de forskellige Linier, der er foreslåede, må der være Mulighed for at komme til en Overenskomst, hvorved både Europas Interesse og Danmarks politiske Uafhængighed bliver betryggede.

Mødet den 18. Juni.

Bernstorff: Konferencens Formål bør være at blive enige om en Grænselinie, og derfor vil det være nødvendigt at kende de i Spørgsmålet interesserede Befolknings Ønsker.

Brunnow: Jeg kan ikke give mit Samtykke til den Appel, som de Befuldmægtigede for Preussen agter at rette til Slesvigs Beboere. Det er til Slesvigs Bønder, man henvender sig for at lade dem afstikke Grænserne for et Land, der i dette Øjeblik er Genstand for London-Konferencens Forhandlinger!

Bernstorff: Der gives andre Beboere end Bønderne i, Slesvig.

Brunnow: At adspørge Kongen af Danmarks Under-sætter i den Hensigt at afsætte ham ville være utidstedeligt.

Bernstorff: Der er ikke Spørgsmål om at afsætte Kongen af Danmark, men alene om at oplyse Konferencen om, hvor Grænselinien bedst ville kunne drages.

Quaade: Min Regering har kun betingelsesvis givet sit Samtykke til en Territorialafståelse, og den har forbeholdt sig Ret til at vende tilbage til London-Traktaten.

Bernstorff: »I Overensstemmelse med sin Erklæring ar 31. Januar, betragter den kgl. Regering« (Preussen) »sig fuldkommen løst fra alle de Forpligtelser, som måtte kunne udledes af London-Traktaten af 1852, og berettiget til, aldeles uafhængig af denne Traktat, at forhandle om enhver anden Kombination«.

La Tour d' Auvergne: Da i ethvert Tilfælde Principet om Slesvigs Deling fra begge Sider er antaget, er der nu kun Spørgsmål om at finde den ny Grænselinie. Dette afgiver et bestemt Formål. Man vil kunne adspørge i de blandede Distrikter uden at gøre det i hele Hertugdømmet Slesvig.

Krieger: Danmark har ikke i Almindelighed antaget Delingsprincipet, men givet sit Samtykke til en bestemt Demarkationslinie.

Beust: Har man en Gang antaget Principet, at det er Befolkningen, som selv må afgøre sin Skæbne, vil Magterne befinde sig på et neutralt Område.

Russell: »Nu, da det fornemste Stridspunkt indskrænker sig til at drage en Grænselinie nogle Mil mere eller mindre mod Nord, da de to krigsførende Magter med Glans har hævdet sin Våbenære, og da Fjendlighedernes Genoptagelse ville fremkalde en ny Række af Ulykker, der ville være smærtelige for Menneskeheden og lidet værdige for vort århundredes Civilisation, tror Storbritaniens Befuldmægtigede at opfylde en hellig Pligt ved at foreslå de krigsførende

Magter, Østrig, Preussen og Danmark, at appellere til en venskabelig Magt, for at der kan fastsættes en Grænselinie, som hverken måtte gå syd for den af Danmark*) eller nord for den af de tyske Befuld-mægtigede betegnede Linie.« **)

Brunnow: Jeg slutter mig aldeles til det af Grev Russell. fremsatte Forslag.

La Tour d'Auvergne: Dette Forslag stemmer fuld-komment med et Humanitetsprincip, der er ud,talt på Paris-Kongressen (1856) og senere tiltrådt af Største-delen af de evropæiske Magter; ***) det står desuden i Sammenhæng med den Forsonlighedens og Fredens ånd, som har ledet alle min Regerings Skridt. Jeg

*Ekernførde, Slesvig, Danevirke, Fredrikstad.

**Aabenraa, Tønder, Højer.

***Her sigtes til en Bestemmelse, som hører til Traktaten af 30, Marts 1856. Efter Krimkrigen var evropæiske Staters Befuld-mægtigede samlede i Paris i Anledning af fredsslutningen, Det store engelske fredsselskab »Peace Society« benyttede denne Lejlighed til at sende en Deputation - *Hindley, Jos. Sturge* og *Henry Richard* til Englands Delegerede på Kongressen i Paris, Clarendon, for at bede ham gøre sin Indflydelse gældende i den Retning, at der til Traktaten blev føjet en almindelig Grund-sætning om Brugen af fredelige Midler, inden man fremtidig begyndte Krig, Efter længre forhandling lykkedes det d. 14. April at få Regeringernes Befuld-mægtigede til at udtale et »Ønske om, at de Stater, imellem hvilke en alvorlig Tvist måtte opstå; ville søge en venskabelig Magts bons offices« [Mellemkomst], »så vidt Omstændighederne tillod det, inden de tog sin Tilflugt til Våbenmagt«. Denne Grundsætning i folkeretten har efter-hånden vundet Anerkendelse hos henved 40 suveræne Stater.

tager derfor ikke i Betænkning ganske at slutte mig dertil.

Wachtmeister: Jeg antager, at min Regering vil lade sit Samtykke være afhængigt af, om det bliver antaget af den danske Regering.

Apponyi: Jeg håber, at jeg inden næste Møde vil modtage Instruktioner.

Bernstorff: Jeg ønsker at vide, med hvilke Instruktioner de danske Befuldmægtigede er forsynede, da jeg tror at have forstået, at de har kendt det engelske Forslag flere Dage før jeg, og har indberettet derom til København.

Quaade: Vi mangler særlige Instruktioner. Jeg skal bringe Forslaget til min Regerings Kundskab.

Bernstorff: Jeg tager Forslaget *ad referendum*.

Russell: Det eneste Hvæv, den mæglende Magt ville have at varetage, var at drage Grænselinien, og den i så henseende af denne Magt tagne Bestemmelse skulle af de krigsførende Magter betragtes som endelig.

Bernstorff: Dette ville være en Voldgiftskendelse og ikke en sådan Mægling, som man har tænkt på i Paris-Deklarationen; men efter min Formening ville en Voldgiftsmand endnu mere end Konferencen behøve Oplysninger om Befolkningens Ønsker.

Beust: Dersom man foreslår at gøre Spørgsmålet afhængigt af en Voldgiftskendelse, vil Forbundet modsætte sig dette Forslag.

Krieger: Min Regering har allerede i Januar begært, at Paris-Deklarationens Princip måtte blive bragt til Anvendelse. Men Grænespørgsmålet er ikke det eneste vigtige Punkt, der skulle afgøres.

Clarendon: Jeg kan ikke gå ind på Kriegers Fortolkning, hvorefter man ikke skulle kunne bringe Paris-Kongressens Deklaration i Anvendelse uden tillige at appellere til den mæglende Magt angående alle Strids-spørgsmålene. Der er alene Spørgsmål om det omtvistede Territorium og om Grænsen. Hensigten med Forslaget er, at Spørgsmålet om Territoriet mellem de tvende angivne Linier underkastes Voldgiftskendelse af en venskabelig Magt, hvis Afgørelse af Sagen de krigsførende Magter skulle forbinde sig til at anse som endelig. Øieblikkene er kostbare, da Genop-tagelsen af fjendlighederne er nærforestående, der-som forslaget ikke skulle blive antaget.

Mødet den 22. Juni.

Bernstorff: De Befuldmægtigede for de to tyske Magter har indberettet til sine Regeringer om Storbritaniens forslag til de krigsførende Magter om, i Henhold til Paris-Deklarationen af 14. April 1856, at appellere til en venskabelig Magt for at få en Grænselinie dragen

imellem de to af Danmark og Tyskland. foreslåede.*) Østrige og Preussen er »rede til at antage Mægling af en neutral Magt, som ikke er repræsenteret i Konferencen«. De kan imidlertid »ikke forud forpligte sig til at anse sig som endelig bundne ved den Mening, som den mæglende Magt måtte udtale, da forholdene ikke tillader dem at modtage en Voldgiftskendelse. En Voldgift ville for øvrigt hverken stemme med Paris-Deklarationen, der kun udtaler en venskabelig Magts »bons offices«, eller svare til Ordlyden af det engelske forslag.«

Quaade: »På en Tid, da Stridens Genstand endnu var urørt, da de tyske Magter påstod, at Kongen af Danmark havde krænket de indgæede forpligtelser, på den Tid udtalte den danske Regering, overbevist om, at den aldrig havde villet andet, end hvad der var Ret, og erindrede sin Tiltrædelse til den ved Paris-Deklarationen af 1856 opstillede Grundsætning,

Ønsket om en Undersøgelse og Løsning af det omtvistede Spørgsmål i Overensstemmelse med ånden i denne Grundsætning; men efter alt, hvad der er foregået siden den Tid, indser den ikke, at Paris-Protokollens Grundsætning kan anføres til fordel for det af den engelske Regering nu gjorte Forslag; og under disse Omstændigheder finder den det til sin store Beklagelse umuligt at give sit Samtykke til dette Forslag«.

*) sydligst Ekernførde-Slesvig-Danevirke-Fredriksstad og nordligst åbenrå-Tønder-Højer.

Russell: Jeg udtaler min levende Beklagelse over det Svar, jeg har hørt fra de Befuldmægtigede for de krigsførende Magter.

Bernstorff: Jeg indrømmer ikke, at de tyske Magter har forkastet det engelske Forslag; men må gøre gældende, at de har antaget det efter ånden i Paris-Deklarationen.

Clarendon: Som Forfatter til Deklarationen må jeg gøre gældende, at Udtrykket »bons offices« hverken udelukker Mægling eller Voldgift. .

Beust: »At Forbundet i et Retsspørgsmål, der for det aldeles ikke er tvivlsomt, skulle' kunne underkaste sig en Tredjemands Afgørelse, hvem end ikke den fuldstændigste Upartiskhed kunde give tilstrækkelig Adkomst til at afgøre det, at Tyskland skulle samtykke i at gøre de Befolknings Skæbne, som nu er stillede under dets Våbens Beskyttelse, afhængig af denne samme Kendelse, det vil man ikke kunne nægte, er en Umulighed«.

Russell: Jeg konstaterer, og jeg gør det med Beklagelse, at mit Forslag er blevet forkastet af Danmark, og at det ikke er blevet antaget af de allierede Magter.

La Tour d' Auvergne: »Idet Kejserens Regering indrømmer Umuligheden af at tage Nationaliteten som

absolut Rettesnor ved Delingen af de blandede Distrikter i Slesvig, er den imidlertid af den For-
 mening, at man i en Afstemning i Kommunerne burde
 søge de Elementer til en Bedømmelse som man skulle
 enes om at rette sig efter.*) Denne Afstemning efter
 Kommunerne ville gøre det muligt, ved Grænsens
 endelige Afstikning, at tage det nøjest mulige Hensyn
 til enhver Nationalitet«.

Bernstorff: Jeg har intet imod at tage dette forslag *ad referendum*.

Russell: De engelske Befuldmægtigede vil være tilbøjelige til at slutte sig dertil, dersom den danske Regering tror at kunne tiltræde det.

Ouåde: Jeg kan ikke engang samtykke i at tage det *ad referendum*. Mine Instruktioner forbyder mig at samtykke i nogen som helst anden Linie end den, som de engelske Befuldmægtigede har foreslået i Mødet den 28. Maj, og som Danmark har antaget (» Danevirkelinien] .

Krieger: Jeg slutter mig til Hr. Quaades Svar.

Clarendon: Det er ikke et udelukkende engelsk forslag, men alle de nevtrale Magters Befuldmægtigedes -

*For at sikre Afstemningens frihed foreslog Taleren desuden, at enhver militær Styrke foreløbig skulle fjærnes, og at Magterne kunde sende Delegerede til at påse Afstemningens fuldkomne Nøjagtighed.

forslaget om en Grænselinies Afstikning imellem de af de to fjendlige Magter foreslåede Linier. Jeg forbavses derfor over den Bebrejdelse, der er rettet til den engelske Regering af de danske Befuldmægtigede, fordi man ikke holdt fast ved denne Linie (C: Danevirkelinien] .

Brunnow: Jeg bekræfter, at Lord Russell aldrig har haft til liensigt at foreslå denne Linie som et Ultimatum eller at pånøde de krigsførende Magter den som et sådant.

Bernstorff: De tyske Magters Befuldmægtigede har heller aldrig opfattet det som et Ultimatum.

La Tour d'Auvergne: Ved at tiltræde forslaget har jeg heller ikke i mindste Måde tænkt på at fraskrive de nevtrale Magter Retten til at foreslå en hvilken som helst anden Kombination, såfremt denne blev forkastet.

Biegeleben: Kunde ikke de danske Befuldmægtigede, endskønt de har forkastet forslaget om Voldgift, referere til sin Regering angående Spørgsmålet om Mægling, således som det er antaget af de tyske Magter?

Ouaade: Jeg anser det for unyttigt at referere derom til København. Man måtte. desuden i det Tilfælde forlænge Våbenhvilen, hvad der under de forhåndenværende Forhold sandsynligvis ikke kan ske uden på

Betingelser, hvorpå min Regering ikke vil, kunne gå ind.

Balan: Jeg ønsker på ny at slå fast, at min Regering vil samtykke i en forlængelse af Våbenhvilen eller i en Våbenstistand; og jeg vil kun minde om, at fjendlighederne i modsat fald vil blive gnoptagne den 26. Juni.

Quaade: Den danske Regering måtte i ethvert fald for en forlængelse at Våbenhvilen forlange Vilkår, der ikke ville blive antagne af de allierede Magter.

Balan: Kunde Våbenstilstandens Varighed ikke danne Genstanden for en yderligere Diskussi'on?

Clarendon: Jeg henvender det samme Spørgsmål til de danske Befuldmægtigede, idet jeg minder om, hvor alvorlig en Begivenhed Krigens Fornyelse vil være.

Quaade: Den danske Regering har allerede erklæret, at den ikke vil gå ind på en Våbenstilstand eller engang en forlængelse af Våbenhvilen, med mindre der er en virkelig Udsigt til en fredelig Løsning. Den Dag i Dag ville min Regering ikke udtale sig anderledes.

Mødet den 25. Juni.

Russell: »De krigsførende Magter står i Begreb med atter at gribe til Våbnene. Denne Beslutning gør Ende

på de Forhandlinger, som har fredens Gen-oprettelse til Genstand«.

[Han giver i de nevtrale Delegeredes Navn en Oversigt over Konferencens Arbejde. Aktstykket vedlægges Protokollen. De krigsførende Magters Delegerede forbeholder sig Ret til at svare. I samme Møde oplæses Erklæringer fra de tyske Delegerede, men ingen fra de danske, uagtet Krieger »gør Fordring på samme Publicitet for sin Regerings eventuelle Svar som den, der vil blive det førnævnte Bilag til Dek Endelig sluttet "Konferencen med en af Apponyi udtalt Tak til Russell og dennes Svar, samt af Balan til Stuart »for den Omhu, han har vist ved Redaktionen af Protokollerne.«]

Tillægserklæringer.

De nevtrale Magters Bilag til Protokollen slutter med at anføre Quaades Erklæring i Mødet d. 22. Juni: at hans Instruktioner »forbød ham at give sit Minde til nogen anden Linie« end Danevirke, - og følgende vægtige Slutningsord :

»Med denne Erklæring endtes Forhandlingerne. Ved den betegnes tillige den Hindring, som de nevtrale Magters mest vedholdende Anstrængelser ikke har været i Stand til at overvinde.

Det er foran denne uoverstigelige Vanskelighed, at London-Konferencens Arbejder afbrydes«.

Disse Ord greb med BegærHghed Beust, da han, inden han forlod London, d. 29. Juni sendte Russell en Note, der søger at berigtige en hel Del Punkter i de nevtrale Magters Oversigt, og slutter således:

»Efter at have sat Deres Tålmodighed på Prøve ved mine Reklamationer, er det mig meget behageligt, Hr. Greve, at kunne slutte med en Indrømmelse. De sidste Ord i Oversigten angiver, ved at citere en af de Befuldmægtigede for Danmark afgiven Erklæring, »den uoverstigelige Vanskelighed, foran hvilken Konferencens Arbejder blev afbrudte«, og hentyder til, hvorfra denne »Hindring« skriver sig. Jeg har lært den at kende, og jeg er glad over at se - det er Oversigten, som fortæller os det -, at de nevtrale Magter har med

Udholdenhed anstrængt sig for at overvinde den«.

De danske Delegerede - tav.

De stod endnu på Papirets Danevirkelinie d. 29. Juni, den Dag, da de tyske Tropper gik over til *Als*.

Da det danske Slesvig var tabt.

Det danske Slesvig var tabt, fordi Danmarks Delegerede ikke i Tide havde trukket sig tilbage fra Danevirke, vigende for Overmagten, ej alene de tyske Stormagters Overmagt, men alle de nevtrale Magters på Konferencen. Tilbagetogtet havde ingen Skam været Nu fulgtes Skam og Skade ad.

Al politisk Forhandlingskunst består i at ***holde igen i Tide og at give efter i Tide***. At skønne over den ***rette Tid*** til det ene eller det andet - deri består Kunsten. Var dette Skøn da så vanskeligt i dette Tilfælde?

Havde de danske Delegerede ikke foretrukket Appellen til Krigens blodige Våben, men imødekommet både Modstandere og Venner. på Konferencen, så havde det danske Slesvig indtil åbenrå, ja, vel endog indtil Flensborg, hørt til Danmark endnu den Dag i Dag. Derved havde det slesvigske Spørgsmål uden Tvivl været endelig løst

London og København.

Dommen, som det tilkommer Historien at fælde, vil næppe blive mild.

Ubilligt ville det derfor være ikke allerede nu at fremdrage formildende Omstændigheder.

Danmarks Delegerede i London havde bestemte Instruktioner fra Regeringen i København. Vel har Befuldmægtigede - det ligger i Ordet - stor Magt og derfor også stort Ansvar, når de deltager i en Diplomatkonference. Deres Magt og Ansvar er, eller bør være, en lignende som den kommanderende Generals og hans Stabschefs. Og vel tør disse ikke unddrage sig Krigsministerens udtrykkelige Befalinger; men, da Ministeren må se på Krigsskuepladsen med den kommanderende Generals øjne, bør han også i Almindelighed rette sine Befalinger efter Overgeneralens Rapporter. Krigen 1864 blev uden Tvivl ledet for meget fra Ministeriet i København og i samme Forhold for lidet fra Stabskvarteret på selve Krigsskuepladsen. Adskilligt tyder på, at det samme har været Tilfældet med det diplomatiske Felttog, som vore tre Delegerede førte i London, således at det danske Slesvig gik fuldstændig tabt, uagtet - som vi klart har set - den overvejende største Del kunde været reddet.*)

*Bismarck skal endog, d. 13. Oktober 1864 i Biarritz, til J. Hansen have ytret: »Jeg personlig ville være tilfreds med Flensborg-Tønder-Linien. På Londonkonferencen ville vi (Preus-

Altså er det fuldt så vel i København som i London, vi skal søge Svar på Spørgsmålet: *Når tabtes det danske Slesvig?*

Det skæbnesvangre Statsrådsmøde.

»I et Statsrådsmøde den 21. Juni fattedes denne skæbnesvangre Beslutning«.

Denne skæbnesvangre Beslutning! - Det er Historikeren Thrieges Udtryk 25 år derefter.

Quaade havde virkelig sendt til København det ny engelske Forslag, det Forslag om Voldgift, som Russell havde stillet på Konferencen i London den 18. Juni. *Quaade* havde tilrådet sin Regering at antage det således, at det Landområde, hvorom der ved Vold-gift skulle træffes Afgørelse, indskrænkedes til Landet mellem Flensborg-Tønder- og Slesvig-Fredriksstad-Linien. *Krieger* fandt Forslaget antagelige når den nordlige Grænse for Voldgiften blev en Linie Syd ior Flensborg til Husum; og under Forudsætning af denne Mulighed telegraferede han hjem, at han vel ikke begærede, men dog ville se sig i Stand til at mod-tage en fakultativ Bemyndigelse til at gå ind på den. Næste Dag, d. 20. Juni om Formiddagen, fik han i-midlertid

sen) måske have givet Danmark Gelting-Bredsted-Linien. I militær Henseende var vi tilfredse med Sli-Linien, men derved var 70,000 tyske gæi tabte. Danmark stillede sig derimod således i London, at det blev umuligt« o. s. v. (J. J. Hansen : »En Korrespondents Dagbog«, Kbh.1872).

Betænkeligheder, og i væsenlig Overens-stemmelse med *Quaade* og især med *Bille*, som var mindst imødekommende af de tre danske Delegerede, telegraferede han om igen: han troede det ikke uundgåelig nødvendigt at stille noget Modforslag. Netop samme Dag har *Krieger*, der satte megen Pris på *Andræs* Mening, modtaget et med Længsel imødeset Brev af 13. Juni fra ham, og deri forklaringer over det gådefulde Udtryk: »Lad briste!« i et tidligere Brev af 24. Maj. Iar *Krieger* modtaget det, inden han telegraferede anden Gang - hvad næppe kan vides -, vil disse Ord kunne have haft Indflydelse, uagtet de uden Tvivl blev misforståede af *Krieger*, da *Andræ* ingenlunde ville lade Konferencen briste på en Delingslinie, men kun Londontraktaten som forhandlingsgrundlag, eftersom den ikke længer agtedes fra de overmægtige fjenders Side. Længe efter måtte *Krieger* i *Andræs* Hus høre dennes Udbrud: »Vanvid, *Krieger*, at lade Konferencen briste på en Delingslinie ! «.

Men tilbage til det skæbnesvangre Statsrådsmøde i København d. 21. Juni!

Også der var Meningerne meget delte. En Ministerkrise var fremkaldt i Anledning af, at den danske Minister i St. Petersborg, Baron *Otto Plessen*, den 14. Juni, og næsten samtidig hans Broder *Karl*, den holstenske Stænderforsamlings Præsident, var ankomne til København; og denne Krise varede næsten uden Afbrydelse indtil Ministeriets endelige Afgang den 11. Juli. *O. Plessen* havde rådet Kongen til intet Land-

område at afstå, men at foretrække en Personal-union, som - mente han - kunde opnås, når Rege- ringen bestemt ville slutte sig til denne Løsning. Uenigheden i Regeringen forøzedes da der den 16. Juni. under et Statsrådsmøde, var overrakt **Kongen** et Brev fra **Brunnow**, i Henhold til en Depeche fra den russiske Udenrigsminister **Gortschakow**, hvori der gaves Udsigt til Ruslands Understøttelse for en Ordning, som bevar,ede Monarkiets Integritet og Kongens Arvefølge på Betingelse af liertug-dømmernes Unionsforhold til Danmark. Da Kongen - som det siges - derefter skal have erklæret, at han ikke agtede Slesvigs Deling for en antagelig Løsning, men foretrak den af Rusland antydede Vej, og da Kron-prinsen skal have sluttet sig hertil, havde **Monrad**, Ministeriets Chef, indgivet sin Demission, men taget den tilbage, da Kongen ikke ville fastholde sin Tanke. Den 19. Juni havde Kongen på Bernstorff Slot haft Samråd med forskellige Helstatsmænd, som dog alle skal have erklæret, at Underhandlingerne var skredne for vidt frem, til at man nu kunde slå ind på nogen ny Vej. Forgæves havde Kongen henvendt sig til **Bluhme**, **Andræ** o. fl. om at danne et helt **nyt Mini-sterium**. At alt dette var gået lige forud for det skæb-nesvangre Statsrådsmøde d. 21. Juni, må man vide for at forstå, at der i dette kunde fattes Beslutning om at nægte **Voldgiftsforslaget**. I den Retnng gik da Intsruktionerne til de danske Befuldmægtigede i London. Og, når disse stillede sig, som de gjorde i Konferencens Møde d. 22., kan man sige, at det ikke var der, men Dagen forinden, i København, at det danske Slesvig

tabtes. Kun en eneste af de otte ansvarlige Ministre stemte for **Voldgiftsforslaget** i Statsrådsmødet den 21. Juni. Manden var **Krigsminister Reich**. Det skal dog til hans uvisnelige Ære nævnes og mindes. Han gjorde endog Voldgiftsforslagets Antagelse til et Kabinetsspørgsmål for sit vedkommende, og alene ved Statsrådets Forestillinger om det umulige i for Tiden at finde ham en Afløser som Krigsminister lod han sig bevæge til at forblive i Ministeriet.

Det danske Folks Stemning inden Krigens Fortsættelse.

»Ethvert Folk har den Regering, som det fortjæner«.

Denne bekendte politiske Sætning bekræftes ved denne Lejlighed.

Hvorledes var nemlig Stemningen i det danske Folk, da det danske Slesvig tabtes?

Den Syndflod af Adresser og andre Meningstilkendegivelser, som skyllede op omkring Tronens Fod, vidner højt derom.

På en enkelt Undtagelse nær er Grundtonen i dem en sand Tyrketro på de Vidundere, som **Krigen** kunde og skulle udrette, - en Krig, hvori Danmark stod ene imod to Stormagter! Men i øvrigt er Kampråbene delte, idet de går ud fra to skilte Lejre, fra to lige uholdbare Standpunkter:

»Danmark til Ejderen« og »Helstaten«.

Næppe havde **Kong Kristian IX.** vist sig på Kristiansborg Slots Balkon d. 16. November 1863 for at hyldes af folket, før han hørte et Leve for »Danmark til Ejderen«.

Den 21. December havde flere Deputationer foretræde hos Kongen, deriblandt en fra 96 danske Godsejere,

hvortil senere endnu 14 sluttede sig. Med *Scavenius* d. æ. som Ordfører udtalte de sig i helstatlig og absolutistisk Retning.

Under Adressebehandlingen i Rigsdagens Landsting d. 27. Januar havde Konseilspræsident *Monrad* erklæret, at han aldrig kunde tænke sig Muligheden af at gå ind på Slesvigs Deling - så lidt som på et selvs-tændigt Slesvig eller et Slesvig-Holsten, - ja, ej engang »nogen som helst« Mulighed for, at nogen dansk Rege-ring ville gå ind på nogen af de - tre Ting, men - tilføjede han - »uden at være ligefrem tvungen dertil.

Adressen havde ingen sådan Bagdør. Den vedtoges i begge Ting, enstemmig dog kun i Landstinget. Den måtte siges at være et tro Udtryk for folkets Stemning på den Tid. Endnu stærkere gav denne sig tilkende ved en ny, som vedtoges i Stedet for denne d. 25. februar. To Dage efter blev den overgivet Kongen i Overværelse af hele den samlede Rigsdag. Kongen svarede, at han ville »gøre alt for at opnå en fred, hvormed Danmark kunde være tjent«.

Sidst i Maj, da London-Konferencen tegnede til at bære frugt, tog Adressebevægelsen stærkere og stærkere fart.

Fra Slagelse lød Råbet om at få Rigsrådet snarest muligt indkaldt, for at det kunde blive vitterligt, at Folket ikke ville have nogen forlængelse af Våbenhvilen. Fra Thisted hedder det: »Vi frygte intet mere,

end at den uheldige Våbenhvile skulle være forbud for en uhæderlig fred«, - fra Holstebro: »Vi er endog rede til af yderste Ævne at bære ethvert Offer af Liv og Gods«, - og fra Hjørring: »Fjærn er endnu den Tid, da det danske folk vil kunne nødes til at modtage en vanærende Fred«, - og så fremdeles fra næsten alle Kanter af Landet.

Det er altsammen særdeles store og smukke Ord når de udtales af et Folk, som er i Stand til at sætte Handling bag Ordene. Men de taber Glansen, når dette ikke er Tilfældet, og end mer, når det må erkendes, at den Fred, som blev budt:- Slesvig delt omtrent efter Sproggrænsen - at en sådan Fred aldeles ikke kunde kaldes uhæderlig.

Er det da for strængt at lade disse Røster fra Folket bære sin fulde Del af Ansvar for det danske Slesvigs Tab?

Toppunktet nåede dog denne - man har kaldt den: »krigsgale« - Adressebevægelse i København, da 35 ansete Mænd den 11. Juni indbød til at undertegne en Henvendelse til Kongen, hvori en yderligere Forlængelse af Våbenhvilen betegnedes som en »Umulighed«.

Man ville have Krig, og man fik den. Man ville ikke have en forsmædelig Fred, men fik den - i Stedet for den hæderlige, man kunde have fået.

Da Krigens Furier igen bliver slupne løs, den 25. Juni, erklæres, under Konsejlspræsident **Monrads Ansvar**, ved Rigsrådets åbning: »Da England understøttet af alle de nevtrale Magter, som havde Sæde på London-Konferencen, foreslog, at vi skulle afstå alt det til det danske Monarki hørende Land, som ligger Syd for Sli-Danevirke, besluttede Vi at bringe dette Os så smærtelige Offer. Dette Offer er ikke blevet modtaget af de tyske Magter. Vi kunne ikke ofre mere; Vi har besvaret Opfordringen dertil med Nej, fast overbeviste om, at dette Nej er det dansk Folks.«

Ja! - des værre!

For få Fredsvenner i Danmark.

Des værre var der i 1864 for få Fredsvenner i Danmark.

Deres Røst var altfor svag til at overdøve det store flertals i Regering, i Rigsråd, i Rigsdag, i hele folket.

Hvor foragtede man ikke den Gang den Jydske folkeforening, stiftet af *Tscherning* og hans Venner! Dens ledende Mænd - *Gert Winther*, *Reinhold Jensen* o. fl. - havde den 19. Januar udsendt til Underskrift en Adresse til Kongen, hvori det hedder: »Danmark kan end ikke lide Skår i sin Ære, om det, forladt af alle udenlandske Magter, med forbehold af sin Ret midlertidig viger - for fordringer, der ikke synes os fuldt begrundede .. Det har derfor glædet os at erfare, at Deres Majestæt gentagne gange har tilkendegivet, at De først, når den yderste Nødvendighed byder det, vil gribe til en Afgørelse ved Våbenmagt«.

Med det forholdsvis ringe Antal af 3306 Underskrifter fra otte nørrejske Sogne blev denne s. k. »Skanderborg-Adresse«, altfor sent, kun få Dage inden Krigens Gendrud, overrakt Kongen. Omtrent samtidig, den 20. Juni, modtog Kongen en af de sædvanlige med de smukke, men altfor store Ord om Offerberedvillighed til at »bære de Byrder, som en fortsat Krig vil pålægge os«. Og ved Overrækkelsen af denne sidste - »Krigsadresse« kunde man kalde den -

tilføjede Ordføreren, Læge C. W. Ørbech: »Rundt om givne af Fjendens Kanoner, hans Sabler og Bajonetter, have vi intet Øjeblik tvivlet om en lykkelig Udgang af vort fædrelands Livskamp.«

Utopister! - har man i sin Tid så ofte spottende råbt efter Fredsvennerne.

Utopister! - havde der været mere Grund til at råbe advarende til dem, som 1864 foretrak vanvittig Krig for hæderlig fred, - til dem, som havde **større Tillid til Våbenmagt end Voldgift**. Det er deres åndelige Efterkommere, som endnu raser, når folketetinget trykker sig ved at bevilge alt, hvad den s. k. »Sagkyndighed« forlanger til Københavns Befæstnings Vedligeholdelse og Udvidelse.

Havde Fredssagen 1864 været så stor og stærk som nu. da havde den frelst Danmark fra en forsmædelig Fred. Da havde det danske Slesvig endnu hørt til vort Fædreland.

Det var Krigsvennerne, som 1864 voldte det danske Slesvigs Tab. Det var dem, hvis utopiske Politik svækkede Danmarks Selvstændighed. En lille Stats Selvstændighed betrygges altid bedre ved Fredsvennernes end ved Krigsvennernes Midler.

4. udgave publiceret af Det danske Fredsakademi, december 2007

..

.